

Nr 4 2014

Áarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkoblád

Första samiska Pridefestivalen. Regnbågsmässa i Kiruna kyrka. Sid 4

Saemien Sijte 50 år. Side 2

Skyllememaanah lustestalleminie. Bielle 5

Solvår Henden (Steinkjer), Maja Dunffeld (Harran) og Naina Wigdahl (Grong) koste seg.

Birgitta Fossum (Snåsa) og Dan Jåma (Valsjöbyn), åpnet markeringen av Saemien Sijte sitt 50-årsjubileum.

Saemien Sijte 50 år

Foreningen Saemien Sijte ble stiftet i 1964 i Snåsa. Første helga i november var det invitert til 50-årsjubileum.

Det var et variert program på Saemien Sijte: åpent hus med aktiviteter, kunstutstilling, filmfremvisninger, fotofremvisning og interessante forelesninger. Saemien Sijte bød også på kaffe og kaker.

TILBAKEBLIKK

Direktør Birgitta Fossum (Snåsa) og Dan Jåma (Valsjöbyn), styreleder i Stiftelsen Saemien Sijte, åpnet markeringen med å fortelle historien om starten på foreningen. Da arbeidet de for å realisere et samisk bygg med tun og en sørsamisk samling. Den 29. februar i 1964 ble det holdt stiftelsesmøte hvor 45

personer tegnet seg som medlemmer, og det var starten på Saemien Sijte.

SAEMIEN SIJTES

ROLLE GJENNOM 50 ÅR

Saemien Sijte ble fylt til trengsel med mange besøkende fra nær og fjern. Behovet for et nybygg ble særlig merkbart. Historiker Steinar Pedersen holdt en meget interessant forelesning om samene og grunnloven.

Sverre Fjellheim (Røros) var første leder ved Saemien Sijte. Han fortalte om institusjonens oppbygging og arbeide de ti første årene. Han trakk frem kulturminneregistreringene og utgivelse av årbøkene som de to viktigste prosjektene.

Sigbjørn Dunffeld (Snåsa) overtok som leder etter Fjellheim. Han foreleste om hvor viktig

Grethe Dunffeld (Snåsa) og Albert Jåma (Høylandet), nyvalgt nestleder og leder av kulturforeninga Saemien Sijte.

de samiske institusjonene er i dagens samfunn.

BEHOV FOR MØTEPLOSS

Fossum ønsket å vite hva brukerne kan tenke seg av aktiviteter i fremtiden. Det kunne virke som de fleste var mer opptatt av å kose seg med kaffe og kaker. Kanskje det er en møteplass som er det viktigste behovet?

Kulturforeningen holdt også årsmøte med stor oppslutning. Albert Jåma (Høylandet) ble valgt til ny leder med Grethe Dunffeld (Snåsa) som nestleder. 50-årsjubilanten ble hedret med gaver og taler under festmiddagen på kvelden. Etterpå ble det konsert med Sara Ajnnak og danse.

Formidler ved Saemien Sijte, Susanne Lyngman (Snåsa), var veldig godt fornøyd med jubileet. Hun kunne fortelle at det var over 120 mennesker som hadde vært med under feiringen.

- Vi er jo ikke bare en arbeidsplass for noen få mennesker, men en viktig institusjon for alle, sa Lyngman.

TEKST OG FOTO:
TOVE METTE JÅMA WIGDAHL

Grønlandsk kunstner besøkte Snåsa

Den grønlandske kunstneren Buuti Pedersen gjestet Saemien Sijtes 50 års jubileum i anledning sin separatutstilling. Hun hadde mange flotte og fargerike bilder.

Utstillingen "Noerhtesne mov eatname - Mitt land i Nord" ble presentert av kunstneren selv, Buuti Pedersen, under Saemien Sijte sitt 50-årsjubileum.

Buuti Pedersen er en anerkjent grønlandsk kunstner som i sin 30-årige karriere har bidratt til å gjøre grønlandsk kunst kjent for et større publikum i både inn- og utland.

Buuti Pedersen maler fargerike bilder.

Buuti Pedersen.

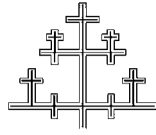
Hun er i sine kunstuttrykk fascinert og inspirert av de store hvite bjørners intense lek og dans med hverandre. Buuti maler isbjørnen lekende og nesten drømmende i sine store fargerike og kontrastfylte bilder. Hun fanger isbjørnens bevegelser i enkle penselstrøk.

Buuti starter med å male fargene og kontrastene. Etter hvert kommer motivene frem i bildene. Ofte er det det grønlandske landskapet. Hun er også opptatt av de grønlandske mytene som gjenspeiler seg i hennes verk.

Utstillingen ble godt mottatt

av publikum under 50-årsjubileet til Saemien Sijte. Utstillingen er innleid av RidduDuottarMuseat/De Samiske Samlinger.

TEKST OG FOTO:
TOVE METTE JÅMA WIGDAHL

Nej till ILO 169 – i vems intresse?

Svenska kyrkans högsta beslutande organ, kyrkomötet, har åter sagt nej till att arbeta för att Sverige ska ratificera ILO 169, FN-konventionen om urfolks rättigheter.

Frågan aktualiserades i Johan Åkessons motion 2014:4 med rubriken Stöd samernas rättigheter. Motionären ville att kyrkostyrelsen skulle "uppvakta regering och riksdag till stöd för en ratificering av FN-stadgan om urfolkens rättigheter".

Motionen bereddes av kyrkolivsutskottet. Dess enda uttryckta motiv för att säga nej är att frågan är "komplicerad". Utskottet berättar också att man är hoppfull när det gäller "samernas möjligheter att bevara och utveckla sin identitet, sina språk och traditioner". Man ser också "med tillförsikt på de förhandlingar som pågår mellan regering och sameting och att frågan om

"Inte så lite störande är det dessutom att Svenska kyrkan tycker att man redan gör det som behövs för att stödja samernas rättigheter."

rätten till mark på sikt ska lösas".

Utskottet, och alltså även kyrkomötet, tycker också att det i Svenska kyrkan "redan pågår ett arbete i den riktning motionären önskar".

Hoppfull ska man vara. Men frågan är var gränsen till blindhet går. Samernas erfarenhet är ju inte precis sådan att de har anledning till optimism. Snarare är det fortsatt kamp i politisk och opinionsmässig motvind som är det realistiska förhållningssättet.

Märkligt är ju också att Svenska kyrkan genom det här beslutet visar att det är okej bortse från tung internationell kritik mot Sverige för att vi ännu inte ratificerat ILO 169.

Inte så lite störande är det dessutom att Svenska kyrkan tycker att man redan gör det som behövs för att stödja samernas rättigheter.

Vitbok, språkarbete, kyrkliga böcker, konfirmandverksamhet, gudstjänster är allt gott och väl. Men när det kommer till markrättigheter, alltså makt över förutsättningarna för den starkaste näringsmässiga grunden för samisk kultur, blir det för känsligt.

Vilka slutsatser ska man dra av detta? Går det att undvika "konspirationsteorier"? Kan det vara så enkelt att beslutande i Svenska kyrkan har egna eller "närståendes" ekonomiska (bland annat mark-) intressen som styr deras tänkande och beslut? (Hur ska man kunna dra en annan slutsats?) Och att sådana intressen väger tyngre än plikten, utmaningen och gåvan att vara kyrka, kämpande för rätt och rättfärdighet?

URBAN
ENGVALL

FOTO: PIRJO ENGVALL

Norsk statsbudsjett på sørsamisk

Eg har aldri høyrte politikarar i sentral posisjon sei noko negativt om det samiske. Det er positive uttalelsar om kor flott og viktig det er. Under kirke-dagane i fjor i Mo i Rana var dåverande kyrkjestatsråd tilstades og sa gode ord. På hausten kom statsbudsjettet. No har vi ny regjering og nytt statsbudsjett.

Men på eit område er dei heilt like. Det norske bibelselskap har inne søknad om stats-stipendiat for Bierna Bientie får å få fortgang i arbeidet med å omsetja Bibelen til sørsamisk. Han er den eine teologen med sørsamisk som morsmål – ein unik kompetanse. Det har likevel ikkje gitt respons verken hjå rød-grøn eller blå-blå regjering.

Saemien Sijte har eit ferdig utar-

beida statleg prosjekt om museumsbygg frå 2011. Men det er ikkje gitt ei krone til gjennomføring.

Samtidig merkar ein presset mot beite- og kalvingsområda for reinen. Vindmøller er god energipolitikk. Men når det betyr at reindriften ikkje får rom lenger, er det ein for høg pris å betala, ikkje berre for dei som er direkte tilknytte næringa, heller ikkje berre for det samiske miljøet, men for storsamfunnet i det heile.

Ein kan bli mismodig, men det hjelper ikkje. Det er sagt frå om konsekvensane vindmøller har, og det skal ein fortsetja å sei frå om. Det er dialogar i gang med sentrale politiske organ for at det skal bli nytt bygg for Saemien Sijte.

Det vart dessverre ikkje klart til 50 års-jubileet, men vi gratulerar uansett Saemien Sijte med jubileet!

Og Bibelarbeidet fortset, om enn i eit sakte tempo.

Det kan ellers vera litt trøyst og inspirasjon i forteljninga om enka og dommaren i Luk 18. Han brydde seg ikkje, men vart lei maset og gav seg til slutt. Vi skal ha frimod når vi arbeidar for ei god sak.

EINAR BONDEVIK

Ny medarbeidare

Daerpies Dierie har glädjen välkomna en ny medarbeidare:

ViviAnn Labba Klemensson, boende i Offerdal och Östersund. ViviAnn är inte bara nygift, hon är

också nybliven mamma. Det betyder att hon till att börja med arbetar på en liten deltid. Som utbildad journalist och med erfarenhet av arbete i flera typer av media kan hon ta ansvar i många delar av tidningsarbetet.

FOTO: MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

URBAN ENGVALL

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jñh daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jñh gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Den första samiska pridefestivalen i historien genomfördes i Kiruna i oktober, bland annat med parad genom staden och med regnbågs-mässa i Kiruna kyrka. Läs mer på sid 4.

Foto: Hans-Olof Utsi (huvudbild)
freewebs.com (kyrkbild)

Första samiska Pridefestivalen i Kiruna

FOTO: ANNA BROBERG

Under söndagens regnbågsmässa i Kiruna kyrka medverkade bland andra Anna Kuoksu, Yana Mangi Sundgren och Birgitta Simma.

I oktober anordnades den första Sápmi pride-festivalen någonsin, i Giron (Kiruna). Mariann Lörstrand, som reste dit för att delta och visa sitt stöd, berättar:

Sametingets ordförande Stefan Mikaelsson öppnade festivalen, och deltagarna hade möjlighet att mingla och se Queering Sápmi-utställningen. Sedan fortsatte det med workshops, seminarier, soppteater med Giron sámí teáhter och Gallok protest art-utställningen.

Lördagen inleddes med workshops samt möjlighet att smycka sig inför paraden hos stylisten Mia Viltok. Där träffade jag Sofia Jannok som inför sitt uppträdande fick en fantastisk styling. Många andra deltagare gick lös bland glitter, lösögonfransar och annat spännande i de välfyllda väskorna.

MER ÄN 300 VAR DÄR

Prideparaden var en av helgens höjdpunkter. Mer än 300 personer hade samlats framför Folkets hus. De fick lyssna på fiolspelade, invigningstal av Elfrida Bergman, en av projektledarna i Queering Sápmi, nybildade Queer Sápmi-organisationens ordförande Tobias Poggats samt ett kraftfullt uppträdande av Sofia Jannok. Hon hade en nyskriven låt på engelska och en dikt:

”Jag är urfolkskvinna, snölejoninna och regnbågen på din näthinna. Men jag är mer – mon lean queer – och jag har funnits här i tiotusentals years.”

I paraden gick HBTQI-deltagare, samer, annan befolkning från Kiruna och tillresta, unga som gamla, en del med koltar, färgglada plakat, samiska flaggor, glada rop, sång, musik.

Många anslöt sig för att visa sitt stöd. Kvällen fortsatte med pridefest där Maxida och Mimmi Märaks föreställning ”Under asfalten finns ett fjäll” gjorde stor succé och där bandet ”Biru baby” rockade loss.

HBTQI-FÖRENING FÖR SAMER

Under dessa dagar bildades den första HBTQI-föreningen för samer: Queer Sámit. Styrelsen består av samer från olika länder, bland andra ordförande Tobias Poggats, vice ordförande Stina Roos, Jonna Blind, Ana Fjällgren och Tove Fahlgren.

På söndagen hade ett tunt snötäcke lagt sig och bildade en vacker dekor till den första samisk-svenska regnbågsmässan som fick avsluta Pridefestivalen. 160 personer hade kommit till kyrkan i Kiruna. Gudstjänsten förrättades på svenska, nord-, lule- och sydsamiska.

Prästen Anna Kuoksu sa innan mässan att kyrkan uppskattar att få ha den här gudstjänsten. Birgitta Simma höll en fin predi-

Glada deltagare i Sápmi pride i Kiruna.

FOTO: MARIANN LÖRSTRAND

kan om förståelse och om att alla människor är dyrbara skatter i Guds ögon oavsett vem vi är. Yana Mangi Sundgren jokkade.

MÅNGA DELTOG I LJUSCEREMONI

Nästan alla gudstjänstdeltagare tände ljus framme vid altarringen – detta var oerhört vackert. Stefan Mikaelsson talade om jämställdhet och jokkade Goahueanan så många ögon tårades. Tove Fahlgren, projektledare för Sápmi pride, uttryckte sin tacksamhet över att vi alla fått dela denna upplevelse. Detta var en av de finaste gudstjänsterna jag medverkat i.

Minnet jag bär från denna helg är odelat positivt: sann glädje och ödmjukhet inför livet och dess variation. Jag har mött både bekanta och obekanta ansikten, positiva och nyfikna.

MARIANN LÖRSTRAND

Fakta

- HBTQI är en i Sverige vedertagen förkortning för homo-, bi-, transsexuella, queera och intersexuella personer.
- Läs mer om Sápmi pride på www.samer.se
- Läs mer om Queering Sápmi på queeringsapmi.com.
- Läs Roland Asplunds intervju med Tobias Poggats, ordförande i nybildade föreningen Queer Sámit på intern www.svenskakyrkan.se (klicka på Verksamhet, Flerspråkig kyrka, Same och queer – dubbla identiteter).

FOTO: SAMUEL PETERSSON

Skyllememaanah lustestalleminie

Daelie naa gellie jaarjelsaemien skyllememaanah Saemien åålmegisnie. Lustestallin gosse voestes aejkien tjåanghkenin.

Daelie Saemien åålmegen luhkie akte skyllememaanah. Luhkie eadtjohke noerh lin guhkiem vuelkeme, aavoedin voestes tjåanghkosse båtedh. Dïhte minngemes idtji maehtieh voestes aejkien båtedh gosse skiemtjes sjïditi. Gosse mubpien aejkien tjåanghkenieh, dellie dïhte aaj dåerede.

AAVODEMINIE VUELKEDH

Skyllememaanah girtine, bussine, ruevtieraajrojne jallh bijline Tråantese jaksin. Naan eejhtegh soptestamme guktie dah noerh aavodeminie skyllememaanajgumie skylleme-tjåanghkoemasse vuelkedh. Ovvissjeles voessem jïh vuelkeme-veaskoem tsagkeme, vuertie-minie goske åadtjoeh vuelkedh.

STOERE DAJVE

Idtjin gaajhkesh aerebe gaavnesjamme. Dellie naa luste jeatjabidie buarastehtedh, saerniestidh gubpede båtetieh. Golme lohkehtæjjah jïh dovne golme noerh viehkiehtæjjah aaj dåeredeminie. Mubpien biejjien dellie aaj vihth vâätjerieh. Plassjese ruevtieraajrojne vuelkieh. Göökte tæjmoeh

desnie baetsieh. Dellie guessine skuvlesne jïh dan mænngan Plas-sjen museumisnie. Nov amma gærhkoen bijre aaj vuartasjeh.

SVAHKEN SÏJTE

Dellie badth bussine Svahken sijtese. Njaelkie hov gaskebiejjien beap-

Meele Danielsen, Nora-Cathrin Danielsen Sparrok jïh Sigrid Anna Bjørkås tuhtjeh luste åahpenidh.

moem åadtjodh. Dellie ryöjredestieh, skuvletæjmoem jaksedh. Ojhte fiereguhte bijpelem åådtje. Nov amma gærjetjem "Jupmele sjugnede"

aaj. Boelhketjem ektesne berkieh, soptestieh jïh laavloeh. Biejjie gujht varki vaasa, dellie sjuevnjede. Dah golme noerh viehkiehtæjjah sijhtieh olkese stååkedidh. Dan mænngan vaedtsieh åarajidh.

GAAVNESJIBIE VIHTH!

Dellie maa göötide. Fuehpie hov sjïditi, idtjin nöörh prïhtjegem jov-

Jenny Krihke Dragsten Bendiksen (Glåmos), Meele Danielsen (Elgå), Elsa-Maarja Kappfjell (Majavatn), Nora-Cathrin Danielsen Sparrok (Snåsa), Sigrid Anna Bjørkås (Sørli), Elen Anna Solberg (Tromsø), Nils Anders Bendik Utsi Appfjell (Trofors), Mats Emanuel Andersson Renander (Nerskogen), Inga Maret Solberg (Tromsø), Maajja Krihke Bransfjell (Brekken).

kedh gyrhkesjimmien mænngan. Dellie giemhpes nyjsenæjja njælkies laajpetjigumie bööti gosse bussen sijse njulhtjeh. Gööktesi gööktesi tjahkasjin soptesteminie föörhkedeminie.

– Aavodeminie gosse voelpide båtetjen aajkan viht gaavnesjibie! Naa luste orreme! Maajja Krihke Bransfjell jeahta.

TEKSTE JÏH GUVVIEH:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Elleve konfirmanter

Saemien Åålmege har glad for å ha elleve konfirmanter i år. I høst var det første konfirmantleiren. Tre ungdomsledere var også med. Konfirman-tene kom reisende med fly, buss, tog eller bil. Leiren startet i Trondheim, så dro alle videre til Røros og deretter til Elgå. Der var det travelt med ulike aktiviteter og undervisning. Leiren avsluttet søndag med gudstjeneste i Elgå kirke. I gudstjenesten joiket konfirmantene "Miesie"/Reinkalven.

Saemien Åålmege's barnetreff

Ellen Sara Reiten-Bientie (Bjugn) med sin datter Elle Stina på fanget. Bak sitter Sussie Johansson (Brekken) med sine to jenter, Ellinor og Leila Bransfjell. Alle lytter til fortellingen om da Jupmele hadde skapt myggen og den nysgjerrige kvinnen åpnet posen og slapp myggen ut i verden.

Dierie og på Saemien Åålmege's hjemmeside.

Saemien Åålmege arrangerte barnetreff flere steder i sommer. Mange barn i ulike aldre deltok. Det ble mange fortellinger og trivelige stunder rundt bålet.

De tre barnetreffene var i Skarpdalen, Gaelpie og Johkegask. Programmet for treffene la opp til at alle skulle kjenne seg velkomne og ha det trivelig rundt bålet. Barna fikk være sammen, høre bibelfortellinger, synge og leke. Alle treffene var utendørs fra start til slutt.

Det var sendt ut informasjon til alle medlemmer i Saemien Åålmege. I tillegg var treffene annonsert i Daerpiens

UT I GUDS NATUR

Saemien Åålmege ønsker å lage slike treffpunkter for samiske barn. Det sørsamiske området er stort og folket bor spredt.

– Saemien Åålmege vil gjerne være tilstede i barnas liv. Vi vil formidle samisk kirkeliv slik at barna også kjenner seg velkomne. Det kan være utfordrende å finne riktig tid, sted og type aktivitet, sier daglig leder i Saemien Åålmege, Monica Kappfjell.

TRIVELIG STEMNING

På treffene var både barn og voksne samlet rundt bålet. Både små og store

Saja Mali Mille Tomasson Bientie (Brekken) og Jaahke Elias Jåma (Snåsa) leker sammen. Jaahke var på alle tre barnetreffene i sommer.

barn var opptatt med ulike gjøremål. Felles for alle, uansett alder, var fortellerstundene og måltidene.

Mens de minste lekte, satt foreldre og besteforeldre og snakket sammen. De litt større barna satt på reinskinn og holdt på med forskjellige sløyd-aktiviteter. Saemien Åålmege hadde leid inn medhjelpere. Det ble mange fine produkter for barna å ta med seg hjem.

TEKST OG FOTO:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Ellinor Marie Bransfjell (Brekken) var med på barnetreffet i Skarpdalen i sommer. Her viser hun fram et armbånd hun hadde laget. Hun hadde tvunnet skinnreimer og pusset en hornbit.

Mij akth orre: Raasten Rastah Race

Thomas Ole Andressen (Röörose), John Bjørgård (Röörose) jìh Anne Lajla Westerfjell Kalstad (Röörose) Raasten Rastah Race öörnìn. Anne Lajla gon Jon-en onne-niejte Elle aaj dâeriedi.

Sijhtieh daejredh gie dichte sneehpemes jìh saavreh-kommes hajkedæjja år-jene. Dovne maanah, noere jìh geerve almetjh lustestallin gosse kultvrefestivaalesne hajkedin.

Daan aejkien Raasten Rastah, årjelsaemien kultvrefestivaale, maam joem orre faali. Daan tjaktjen gosse festivaale, dellie Raasten Rastah Race, jìh mijjieh meehtimh hajkedh. Bearjadahken, skiereden 26. biejjien, workshopi jìh seminari mænngan, dellie maanah jìh daakte almetjh meehtin gaajtjedh.

GAAJHKESH MAANAH PREMI-EM FIIKIN

Maanah Storstuggu-en bijre hajkedin. Gaajhkesh maanah fihkin meatan årrodh. Jis idtjin sijnth oktegh hajkedh dellie eejhteginie ektine, lohkehtæjjine jallh daakte almetjnie fihkin hajkedh. Gaajhkesh maanah fihkin premie-m gosse

våålese jaksin. Abpe 59 maanah maanaj-hajkemem hajkin.

SNEEHPES JÌH SAAVREHKS HAJKEDÆJJA

Dah noerh jìh daakte almetjh 12 jaepien raajeste, meehtin trim-klaassesne jìh aktiv-klaassesne hajkedh. Dah gieh trim-klaassesne tjiehtin 4 kilomeeterh juhtedh, hajken jallh vaedtsien, man sneehpes jallh seenhte guktie sijnth. Dah aktiv-klaassesne tjiehtin 6,2 kilomeeterh hajkedh. Dah nõöremes hajkedæjjah dennie klaassesne lij Mirja jìh Mats Renander (Nerskogen), 13 jìh 14 jaepien båeries. Janicke

Hoel sneehpemes nyjsenæjja. 33:11 minudth utnieji. Sneehpemes gaarmanæjja lij Sindre Valan, gie 25:23 minudth utnieji. Dah hajkigan Storstuggu-este bæjjese "Vaerien-gærkoen" vööste.

LUSTE JEATJEBEM DARJODH

Raasten Rastah Race lij orre faaleme daan kultvrefestivaalesne. Thomas Ole Anderssen, Anne Lajla Westerfjell Kalstad, John Bjørgård jìh festivalen stávroe dam öörnìn.

– Luste maam joem orre jìh jeatjebem faaledh, Thomas Ole jeahta. Gaajhkesh fih-

kin hajkedh. Jìh dah gie j lin alkemenummerh, meehtin iPad-mini-em vitnedh. Kristian Kvernmo (Meråker), gie maanaj hajkemisnie meatan, lij dichte læhkaladtje gie læhkadi iPad-mini-em vitnedh.

– Guktie saavredh jis sijnth Raasten Rastah Race meatan årrodh? Pryövuh gujht göökten aejkien våhkosne hajkedh. Datne tjieht uhtjemes akten aejkien sneehpeslaakan vååstehkesne hajkedh, Thomas Ole haasta.

TEKSTE JÌH GUVVIE: SAGKA MARIE FJELLHEIM DANIELSEN

Konkurrere i løping

I september var det kulturfestival på Røros. Der arrangererte Raasten Rastah noe nytt for sine festivaldeltagere. I år kunne vi konkurrere i løping i Raasten Rastah Race. Hvem er den raskeste og mest ut-

holdene løperen i sør? Her var det tre klasser. Barna løp en gang rundt Storstuggu, og alle fikk premie da de kom i mål. Fra 12 år og oppover kunne man delta i trimklassen og i aktivklassen. Løypa

i trimklassen var 4 kilometer og løypa i aktivklassen var på 6,2 km. Alle med startnummer var med i trekningen av en iPad-mini.

Marja Helena Fjellheim Mortensson (Svahke) jìh Celina Andersson (Grövelsjö) ektesne murriedigan gosse joejkestigan. Dah guaktah kraannah fiereguhten laantesne.

Kulturhelg med joik

I høst arrangerte Svaahken sjipte en kulturhelg i Elgå. Der hadde Marja Helena Fjellheim Mortensson (Svaahken sjipte) joikeworkshop for ungdom. 15 ungdommer satt rundt bålet i en lavvo sammen med Marja. Hun fortalte blant annet om sine erfaringer og om hvordan hun blir inspirert til å joike. Hun utfordret også ungdommene på ulike tema omkring joikens funksjon og egenskaper. Ungdommene fikk også lære flere ulike joiker.

Ektesne joejkedh

Låavthgâetesne Elgå-esne lukkievijhte noerh gaavnesjin. Marja Helena Fjellheim Mortensson akte dejstie. Dìhte Svahken sjipteste. Noeride sjihti eevtjedh soptses-tidh jìh joejkedh!

Hieljen, daan tjaktjen, dellie Svahken sjipte almetjh guessine byöri. Dah lin beetneh-viertieh syökeme jìh åådtjeme. Dellie maa meehtin noeride bætedh joejkedh. Dellie dah svahkeladtjh stoere- låavhtgâetiem tseegkin. Nov amma Marja Helena Fjellheim Mortensson akte dejstie. Dìhte åtna luste soptses-tidh jìh jeatjabidie eevtjedh joejkedh.

DÅLLEN BÏJRE

Marja dan geerjene gosse dah noerh låavthgâatan tjaangin satnine soptses-tidh, laavlodh jìh joejkedh. Nov gujth byöpmedin aaj. Dålren bÏjre

tjahkasjin murredeminie. Gosse noere almetjh gaavnesjeh, dellie badth naa varki åahpenieh jìh gaajhkesh föörkedieh.

– Manne tuhtjem daate biejjie dan hijven! Marja dan væjkele mijjem eevtjedh. Manne aavodem gosse maah-tam diekie bætedh, Celina Andersson jeahta. Dìhte lij nööremes joejkije dan biejjien Marjan luvnie.

Dìhte lij nööremes joejkije dan biejjien Marjan luvnie.

GUSNIE MOV GÏELE?

Marja aaj buerkeste jìh soptsese guktie satne ussjede.

– Daajram saemich boelvijs-te boelviede joejkestamme. Jìh dellie ussjedem: mannasinie eah gallesh mijjen dajvine joejkh? Guktie numhtie sjipteme? Jìh gusnie mov gïele? Guar-kajim manne tjoerim vielie daejredh. Dellie eelkim mijjen bæries vuekide

gihtjedidh. Numhtie mov gïele "tjärkebe" sjipteme. Manne sjihtem joejkedh guktie damtem, mov åssjaldahki mietie, Marja soptsese.

VUELIEH OHTSEDIDH

Marja murrede gosse lååvle jìh juajka. Onne nyöjtetje lij gosse voestes aejkien joejki. Gosse stuerebe sjipti, murriedi gosse piaanovem spealadi. Dellie badth eelki jìjtse laavlomh tjæledh jìh vuelieh joej-kedh.

Skuvlesne aaj jijnjem liereme, vuesiehtimmien gaavhtan, guktie gïelem sjihtesjidh gosse laavloeminie. Jeatjah laavlojgumie ektine aaj barkeme. Guhkiem hov fealadamme, iktegidh dan eadtjohke jienebem daejredh. Lustestalla gosse bæries vuelieh ohtsedeminie jìh goerehteminie guktie dah vuelieh juhtieh.

Marja aadtjeh noerhtene Ubmejisnie prosjektine barkeme. Sutnjien luste juktie aejtjh-aahkebe debpene reakadi.

Marja gellie joejkijh ektine barki. Orre vuelieh liereme. Jìh bæries vuelieh goltelamme jìh goerहतamme gubpede dah vuelieh jìh guktie dah numhtie sjipteme. Gosse gâatan bööti, dellie Marja saarnejie mejnie gïehtelamme. Dellie aejtjh-aahkebe dan geerjene sjipti. Aahkebe gujth soptsesti maam satne daajra. Dellie Marja damta satne vuelide buerebe maahta.

TEKSTE JÏH GUVVIE:

MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Årets förnyare i Svenska

Britt-Marie Frisell, församlingspedagog i Härnösands stift har utsetts till Årets förnyare 2014 inom Svenska kyrkan. Hon får utmärkelsen för sitt engagemang för de unga inom kyrkan, bland annat när det gäller utbildning av konfirmandledare.

Efter 21 år inom Svenska kyrkan, till största delen i arbete med ungdomar, bland annat i konfirmandverksamhet och ungas konfirmandledarutbildning, så belönas och uppskattas Britt-Marie Frisells arbete, något som hon uppskattar väldigt mycket.

Hennes glädje grusas dock av att Härnösands stift har beslutat att stänga arbetsplatsen i Östersund årsskiftet 2015/2016, vilket innebär att Britt-Marie med kollegor måste flytta till Härnösand om de ska fortsätta sitt arbete. En flytt är av personliga skäl inte möjlig för Britt-Marie.

– Jag är glad över att få en nationell utmärkelse och det känns gott i mig att bli uppmärksammad för mitt arbete. Däremot känns det sorgligt och lite ironiskt att årets förnyare

2014 kanske kommer bli uppsagd av stiftet, säger Britt-Marie Frisell.

UTBILDAR UNGA LEDARE

Arbetet med att utbilda unga konfirmandledare är något som står Britt-Marie nära hjärtat. Hon har arbetat med unga inom kyrkan sedan 1986, sedan 1994 på stiftsnivå för Härnösands stift, och under åren 2006-2013 var hon ansvarig för det samiska konfirmandlägret och arbetade med utbildning av unga konfirmandledare, bland annat samiska.

Fram till nu är det totalt över 4 000 personer som utbildats i Härnösands stift under de år man haft den stiftsutbildning för unga konfirmandledare som Britt-Marie startade 1999. Årets

kull (hösten 2014 – våren 2015) innefattar 650 personer. Av dessa är 50-60 samer.

Både de unga ledarna och forskning inom Svenska kyrkan visar att ledarskapsutbildningarna har varit lyckade och har betydelse för de ungas framtida relationer med kyrkan.

– Det blir inte lika enkelt att lämna kyrkan när de har byggt upp en relation, så de fortsätter ofta att vara medlemmar och blir mer delaktiga, berättar Britt-Marie.

Många unga konfirmandledare stärks och mognar i sin samiska identitet under utbildningen. De vågar kliva fram och ta mer plats.

NÖDVÄNDIGA FÖR KYRKAN

Britt-Marie har ett mantra som driver henne i arbetet med unga konfirmandledare.

– Unga konfirmandledare är en nödvändighet, en möjlighet och en utmaning för Svenska kyrkan.

En nödvändighet för att man inte ska arrangera konfirmandläger utan unga ledare, en möjlighet för vad man kan göra i konfirmandarbetet och en utmaning eftersom ungas perspektiv utmanar kyrkan.

Unga samer kommer med nya bidrag till den kyrkliga verksamheten i form av exempelvis språk, bakgrund och ursprung. Det blir inte så stillastående.

– De unga ledarna är förebilder som människor, i sin tro och sitt tvivel och i ett ledarskap där de själva växer, säger Britt-Marie.

Jag frågar hur de har arbetat för att locka så många till att vilja bli konfirmandledare? Vad är hemligheten?

– Det gäller att vara genomskinlig, engagerad, visa lust och vara med helhjärtat. Att mena det man säger, annars går det inte, säger hon.

Britt-Marie betonar att det

pedagogiska förhållningssättet är viktigt. Att ungdomarna känner sig välkomna och att man verkligen menar det. Att visa att de är en resurs och att ge dem riktiga och viktiga uppgifter inom kyrkan – och att de utbildas för att kunna växa in i uppgifterna.

UNGA SKA FÅ TA ANSVAR

Hennes drivkraft är att de unga verkligen ska få lära känna det som kyrkan står för, och att de får ta ansvar och utföra delar av det kyrkliga arbetet, exempelvis i undervisning och gudstjänst.

En annan viktig sak är att de vuxna ska våga ta ett steg tillbaka – det kräver mod. Som vuxen ledare kanske man tänker: "Hur kommer de unga att förmedla teologin?" Men det gäller att ge de unga mod att kliva fram, lyfta fram evangeliet och visa vad en samisk tro är.

– Det viktiga är att det inte blir en "djur i bur"-känsla när samer är med i konfirmationen. Vi samer ska inte visas upp utan vara delaktiga, säger hon.

Britt-Marie berättar att en av de stora frågorna och utmaningarna kring de unga samiska ledarna är hur de ska kunna tas tillvara nu och i framtiden. Hon ser flera möjligheter för detta.

– Församlingarna borde kunna ta hand om de samiska ungdomarna. Men jag önskar också att de får komma vidare i samiska sammanhang, kanske via Sámi-uoorra eller Samernas folkhögskola, säger Britt-Marie.

EN RESA I SAMISK IDENTITET

Britt-Marie berättar att hon själv också har gjort en resa i sin egen samiska identitet. Det hade aldrig blivit så om hon inte varit ansvarig för det samiska konfirmandlägret. Det sporrade henne att ta reda på mer om sin samiska bakgrund.

FOTO: PETER FRISSELL

Britt-Marie Frisell omgiven av konfirmander.

kyrkan värnar det samiska

”Unga samer kommer med nya bidrag till den kyrkliga verksamheten i form av exempelvis språk, bakgrund och ursprung. Det blir inte så stillastående.”

Britt-Marie Frisell, Årets förnyare i Svenska kyrkan.

FOTO: PETTER FRISELL

Hennes samiska rötter finns i Vilhelminatrakten och hennes farmor var från Thomasson-släkten och Fjellström-släkten. Britt-Marie berättar att hennes farmor aldrig ville prata om sin samiska bakgrund, så från början visste hon och hennes släktingar inte så mycket om det samiska arvet.

– Jag och sonen Adam har gjort identitetsresan tillsammans när han skulle konfirmeras 2007 på

det samiska konfirmandlägret i Åkersjön. Det har varit tacksamt och spännande och har berikat mig som människa, säger Britt-Marie Frisell.

Hon har alltid vetat att hon har samiskt påbrå, men idag är hon stolt same. Förut visste hon att hon hade samiska rötter och inget mer.

VIVIANN LABBA
KLEMENSSON

Årets förnyare

Juryn som utsett Årets förnyare i Svenska kyrkan 2014 skriver bland annat:

- Årets förnyare är Britt-Marie Frisell. Hon är församlingspedagog och har under många år skapat plats åt unga människors engagemang i Svenska kyrkan samt bidragit till en rörelse med unga ledare över hela landet.
- Tidigt byggde hon upp ett utbildningsprogram i tre steg för unga konfirmandledare i Hofors församling, som hon sedan utvecklade vidare i Härnösands stift.

- Hon har producerat konfirmandledarmaterial, utvecklat konfirmandledarsajten och engagerat sig i det samiska konfirmandlägrets utveckling.
- Hon har även medverkat i flera forskningsprojekt för att kvalitetsutveckla konfirmand- och konfirmandledararbetet.
- En av hennes stora tillgångar är att hon ständigt räknar med unga människors kompetens och gör det möjligt för unga ledare att växa och hitta uppdrag i kyrkan.

FN-möte: Genomför urfolksdeklarationen

FOTO: LAILA DURAN
Isak Utsi.

FN:s världskonferens för urfolk (WCIP) i New York nyligen var enhällig i sitt slutdokument: Urfolkdeklarationen ska genomföras i medlemsstaterna.

Urfolksdeklarationen 2007 och i ILO-konventionen 169 har tidigare tydliggjort urfolkens rättigheter till land, kultur och utveckling. FN-mötet uppmuntrar nu de stater som ännu inte ratificerat ILO 169,

däribland Sverige, att göra så.

– Mötets slutdokument är ofta starkare formulerat än FN:s urfolksdeklaration. Nu är det viktigt att urfolken driver på den fortsatta processen, säger Isak Utsi som representerade Samiska rådet i Svenska kyrkan.

Tore Johnsen, generalsekretär vid samiska kyrkorådet i Norge, säger att kyrkorna måste främja och försvara urfolkens rättigheter och hålla de nationella staterna ansvariga.

Läs hela Roland Asplunds artikel om FN-mötet och intervju med Isak Utsi på www.svenskakyrkan.se

FOTO: MARIA EDDBO PERSSON
Härnösands stifts nya biskop Eva Nordung Byström.

Härnösands stifts nästa biskop heter Eva Nordung Byström, till nu kyrkoherde i Arnäs Gideå Trehörningsjö pastorat och prost i Örnsköldsviks kontrakt. Hon vigs till biskop i Uppsala 14 december och tas emot i Härnösand 20 december.

Eva skriver bland annat så här till stiftets församlingar:

– Jag är rörd och omtumlad över valresultatet och jag tackar för förtroendet att få vara er biskop. Jag lovar att jag ska göra

Ny biskop i Härnösand

mitt bästa för att leva upp till era förväntningar. Men uppdraget som biskop är inte enkelt och därför vill jag också be er om ert stöd och era förböner.

Som biskop i Härnösands stift vill jag göra allt jag kan för att vara en god andlig ledare och för att stödja ert arbete i stiftets församlingar.

Svenska kyrkan ska vara en kyrka i nuet, buren av sina traditioner men inte bunden av dem. För det är nu vi är kyrka, det är nu Jesus lovat vara med oss – det är nu tiden är "den rätta" (se Matt 28:19f, 2Kor 6:2).

KÄLLA: SVENSKAKYRKAN.SE/
HARNOSANDSSTIFT
Daerpies Dierie återkommer med intervju.

Vuelieh i spotlighten på Røros

Marja Helena Fjellheim Mortensson, Sara Helen Persson, Charlotta Kappfjell og Cecilia Persson i joikekonsert, Raasten Rastah.

– Joiken gir deg muligheten til å være tilstede i hjemtraktene, samtidig som du reiser langt avsted, sa Cecilia Persson under Raasten Rastah. I regi av Åarjelhsaemien Teatere holdt hun sammen med Charlotta Kappfjell, Sara Helen Persson og Marja Helena Fjellheim Mortensson joikekonsert i Storstuggu.

"Det er med glede vi ser at den sørsamiske joiken er på vei tilbake. Etter å ha vært borte i mange år, har den nå funnet veien opp på scenen og ut i

offentligheten", skrev kulturfestivalen selv på sine hjemmesider.

Sørsamisk joik var tydelig noe de festivalbesøkende hadde sett

fram til, amfiet var helt fullt. Konserten var en blanding mellom fremførelse av joik og personlige fortellinger om hvordan artistene selv ble kjent med joiken og ulike joiker.

GAMLE JOIKER

Cecilia Persson kunne for eksempel fortelle hvordan hun husker å ha møtt Sara Helen Persson da hun var barn, og hvor gøy det var å høre at hun allerede som liten jente begynte å fatte en interesse for joiken og ville lære seg fra de eldre.

Joik er ikke noe som tradisjonelt læres gjennom bøker, ytterst få er nedskrevet, og da er det hovedsaklig tolkninger av tekst og melodi som er skissert.

– Joikene er noe som må gå på husken, bekreftet Charlotta Kappfjell.

STORT SPEKTER

Under konserten fikk publikum høre joiker til vannet og naturen, til personer og til mange andre ting og situasjoner. Spe-

sielt dyrene ble i gamle dager joiket til:

– Det var ikke alle som hadde bare rein, samer holdt jo mange andre typer dyr også, fortalte Sara Helen Persson før hun fremførte en joik til geiten.

JOIKERØST

Marja Helena Fjellheim Mortensson oppfordret publikum til å finne sin joikerøst. Selv har hun hørt mye på gamle opptak av ulike joiker og arbeidet mye for å lære seg ikke bare joiken men hele historien rundt.

– Det at joiken har et liv er det viktigste for meg, sa Mortensson.

Hun understreket at joiken ikke nødvendigvis er noe som må gjøres alene. Ved å ta joiken opp på scenen viser man at det er akseptert å joike og man gir den mer liv, mener hun.

TEKST OG FOTO:
LINA S. JØNSSON

FOTO: PHÄR KARPAS

Åre församling arrangerade en samisk lördag i mitten av november. Gudstjänst i kåtan intill Lillkyrkan i Duved inledde dagen. Karin Härjegård, kyrkoherde, och Inger Matsson, aktiv i det samiska arbetet, medverkade. Torkel Johansson blåste näverlur och kohorn. Dagen fortsatte med föredrag, bildspel och hantverk.

Lyckad samedag i Duved

FOTO: PHÄR KARPAS

Elaine Asp från Häävi i Glen stod för servering av samisk smakallrik. Den samiska lördagen avslutades med välbesökt konsert med Jon Henrik Fjällgren i Duveds kyrka. Inkomsterna delades mellan den samiska ungdomskören Vaajmoe och Svenska kyrkans internationella arbete.

Sørsamisk glasskunstner

Tomas Colbengtson er en sørsamisk kunstner på internasjonalt nivå. Gjennom sin kunst vil han sette fokus på overgrep og diskriminering av samer.

Tomas Colbengtson er født og oppvokst i Björkvattnet i Tärnaby. Han flyttet som voksen til Stockholm der han fortsatt bor.

Tomas hadde den kjente sløyderen Sune Enoksson som lærer på grunnskolen. Tomas mener selv at han fikk den første og viktigste kunstundervisningen der.

Han har nå lang erfaring som kunstner og har utstillinger over hele verden. Han identifiserer seg selv som en "nasjonløs same".

–Jeg er bosatt i Sveriges hovedstad, med svensk etternavn og svensk statsborgerskap. Likevel har min

lengsel etter mitt hjertespråk og min historie fellestrekk med mennesker verden rundt, sier Tomas.

FOKUS PÅ OVERGREP

Tomas kunst tar utgangspunkt i samisk kultur, identitet og tilstedeværelse. Han ønsker å sette fokus på tabu og overgrep mot samer i ulike tidsepoker. Han har selv vært vitne til at myndighetenes inngrep har gitt negative konsekvenser.

– Skolenes språkforbud gjorde at mange mistet sitt morsmål. Dette var tilfellet også for meg. Kanskje er det dette som gir meg drivkraft til å arbeide med kunst, sier Tomas Colbengtson.

TEKST OG FOTO:
MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

Den sørsamiske kunstneren Tomas Colbengtson har ulike uttrykk i sine bilder og kunstverk i glass. Dette er et silketrykk i polykarbonatglass. I bildene gjenspeiles det tradisjonelle sørsamiske formspråket og ornamentikken.

Tomas Colbengtson var en av de sørsamiske kunstnerne som hadde utstilling på Rørosmuseet i forbindelse med Raasten Rastah kulturfestival i høst.

Rättelse

I förra numret av Daerpies Dierie fanns en artikel om kyrkodagarna i Arvidsjaur 2017. Läsare har noterat att, enligt texten, Arvidsjaur ligger i pitesamiskt område. Korrekt skrivning ska vara att Arvidsjaur ligger i umesamiskt område i östra delen av Pite lappmark.

Kirkevalg i Norge

Høsten 2015 er det kirkevalg i Norge, med valg til både menighetsråd og bispedømmeråd.

Alle medlemmer i Den norske kirke født i år 2000 eller før har stemmerett. Det stemmes på medlemmer til menighetsråd, som leder arbeidet i den lokale menigheten, og bispedømmeråd, som leder arbeidet i bispedømmet.

Kirkevalget
2015

I tillegg har de som er medlemmer i Saemien Åålmege stemmerett ved valg til Saemien Åålmegeaerie. (Det siste er forutsatt at Saemien Åålmege får fortsette som ordning, og det blir avgjort ved Kirkemøtet i vår.)

Menighetsråd/bispedømmeråd sørger for at det blir utarbeidet en

valgliste/kandidatliste, men det er også mulig for andre å fremme kandidatlistene.

Valgreglene, herunder kravene som gjelder for kandidatlistene: kirken.no.

Opplysninger: Nidaros bispedømmeråd, Valgrådets sekretariat, tlf. 735 39 100.

KILDE: KIRKEN.NO.

Vuelieh rastanieh

Nora-Cathrin Danielsen Sparrok (Snåsa), Meele Danielsen (Elgå) Nils Anders Bendik Utsi Appfjell (Trofors), Marja Helena Fjellheim Mortensson (Elgå), Jon Henrik Fjällgren (Mittådalen), Jenny Krihke Dragsten Bendiksen (Glåmos), Sigrid Anna Bjørkås (Sørli), Elen Anna Solberg (Tromsø). Maajja Krihke Bransfjell (Brekken), Inga Maret Solberg (Tromsø), Mats Emanuel Andersson Renander (Nerskogen), Elsa-Maarja Kappfjell (Majavatn).

Svahken sijte joekoen konsertem dorjeme Elgään gærhkosne. Golme væjkeles laavlojh dahkoe byöreme: Tone Hulbækmo Marja Helen Fjellheim Mortensson j'ih Jon Henik Fjällgren. Dah gieh gærhkose böötin, murriedin gosse tjaebpies musikke govlin.

Svahken sijte kultuvreiheljem öörneme. Iehkeden dellie stoere konserte Elgään gærhkosne. Gellie böegkeles laavlojh: Tone Hulbækmo altese elkine Alf Hulbækmo, Jon Henrik Fjällgren altese spealadæjjajgumie j'ih Marja Helena Fjellheim Mortensson. Marjan voelpe Carl Fredrik Grønn pianoem spealadi.

JOEKOEN KONSERTE
Gosse Marja j'ih Tone boelhketjem laavlome j'ih spealadamme, dellie dah gieh sijhtin meehtin ånnetje lïegkestidh. Gosse aaj vihth gærhkosne tjihkedimh, dellie åadtjoejimh dæjredh Jon Henriken spealadæjjah aaj gærhkose jakseme. Jon Henriken spealadæjjah girtine böötin. Girtie ånnetje seente bööti. Dellie mijjieh

golme j'ih bielie tæjmoeh gærhkosne tjakasjimh, tjaebpies musikke govlimh!

VUELIEH GÆRHKOSNE
Dovne Marja j'ih Jon Henrik åarjelsaemien gielesne joejkestigan j'ih laavloejigan. Dah guaktah aaj soptsestigan laavlomi j'ih vueliej bijre. Dïhte gåalmede, Tone Hulbækmo, aaj saarnoeji guktie j'ih gusnie satne laavloemidie lïereme. Numhtie mijjieh goltelæjjah dovne dej beeli j'ih daaletje laavlomh åahpenimh. Gellie vuelieh naa guhkiem boelviijste boelviede jåhteme. Dah vuelieh lin gellien aejkien rastanamme, ovmese gieligumie. Numhtie aaj sjædta gosse daate joekoen konserte. Marja sårne guktie gellie vuelieh sveerjen raedtesne lïereme.

LUSTE BÅARASTEHTEDH
Dah skyllememaanah gieh guessine Elgå-esne, sijhtin Marjam j'ih Jon Henrikem båarastehtedh. Konserten mænngan sijhtin laavloejgumie soptsestidh j'ih hævvi åadtjoejin guvviedidh. Naa luste gosse Jon Henrik tuhtji dah skyllememaanah dan tjaebpies vaarjoejgumie gosse konsertesne. Nov amma saemien vaarjojne gåårvedamme.

SKYLLEMEMAANAH AAJ JOEJKIN
Gærhkoen bealloe skarra, dellie bäästede Elgään tjaebpies gærhkose vihth vuelkebe.

Gærhkoe stoerejaevrien lihke. Dan biejjien aaj buaredh. Dah skyllememaanah Engerdaeleste aaj böötin. Nov amma Marja Helena aaj desnie. Saemien åålmegeen skyllememaanah Marjam ektine juejkieh. Tjaebpies vuelie dïhte "Miesie". Dan mænngan njielje nïejth aejlies gærjeste luhkieh, sijjen ietnien-gielesne.

TEKSTE J'IH GUVVIE: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Flott konsert

Det var en fullsatt kirke som fikk være med på en flott konsert i Elgå kirke. Tilhørerne fikk møte tre artister med sine musikere: Tone Hulbækmo, Marja Helena Fjellheim Mortensson og Jon Henrik Fjällgren. De spilte, joiket og sang fra ulike musikksjangere og tidsepoker. Det ble en konsert på hele tre og en halv time!

Maajja Sööfe Larsen (Snåase) jih Emmi Alette Danielsen (Svahke) eadtjohke laavlo-
ejigan jih gærjetjem lohkgigan gosse maanajgumie ektine.

Saemesth munnjien!

**Göökte noere nyjsenæjjah
maanajgumie stååkedigan jih
murriedigan.**

Göökte noere nyjsenæjjah Maajja Sööfe Larsen (Snåase) jih Emmi Alette Danielsen (Svahke) barkeminie prosjektine man nomme "Saemesth munnjien!". Dah guaktah böötigan guessine gosse Raasten Rastah Plassjesne daan tjaktjen.

GIELEM NÆNNOESTIDH

Prosjekte edtja saemien gielem nænnoestidh jih evtiedidh. Eah gaajhkh saemien maanah jih noerh åådtjeme saemien gielem lieredh. Dah gieh prosjektesne barkeminie edtjeh soptsestidh jih vuesiehtidh guktie dah barkeminie. Maanah åadtjoejin "Saemesth munnjien!" gïete-baanth jih giele-båaloeh.

LUSTE MAANAJ EKTINE

– Manne åtnam luste maanajgumie ektine årrodh. Mijjeh tjoerebe viehkesjadtedh mijjen gielem nænnoe-
stidh. Numhtie manne tuhtjem

vihkielommes maanide aaj gåassoeh-
tidh, Emmi jeahta. Maajja Sööfe jih
Emmi gærjetjem "Skåajjen voelph"
lohkgigan. Dïhte maanan gærjetje,
maam Emmi aerebi tjaaleme.

TEKSTE JIH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Snakk samisk

Maajja Sööfe Larsen (Snåsa) og Emmi Alette Danielsen (Elgå) jobber i prosjektet "Snakk samisk te mæ!". I høst var de på kulturfestivalen Raasten Rastah. Der fortalte de om prosjektet. De lekte, sang og leste en bok for de yngste barna på festivalen. Barna syntes det var stas å få armbånd og pins.

Høstmørket kommer

I år har vi vært velsignet med en utrolig fin sommer. Høy temperatur og lite regn er noe vi sjelden opplever. I år fikk vi badet og solet oss i rik monn. Det er godt å gå en kaldere årstid i møte med et slikt grunnlag.

Nå har snøen inntatt noen topper, løvet faller av trærne. For noen er dette en tid for glede, jeg tenker da først på de som er jaktinteresserte.

For andre er det stresset som tar tak. Har vi husket å ordne alt før snøen kommer og legger seg. Er hagemøblene tatt inn, båten tatt vare på? Ja det er mange ting som må ordnes.

Det finnes også de som kjenner på kroppen at nå er det en annen tid i vente. Leddene begynner å verke mere, stivere i kroppen, med senket temperatur øker smertene i hele kroppen.

Så har vi de som gledes over alle farger som inntar naturen, nyter regnet og synes at snøen er alt for sein til å komme.

Variantene er mange, vi er en brokete skare mennesker. I løpet av et liv kan vi være innom flere grupper av dem jeg nevnt ovenfor. Som barn gledes vi over snøen, for de som er eldre vil kanskje smertene være fokuset.

Nedenstående tekst er kanskje lettere å forstå for den mere voksne. I Matt 8,14-17 står det:

Jesus kom hjem til Peter og så at svigermoren hans lå til sengs med feber. Han rørte ved hånden hennes, og feberen slapp henne. Hun sto opp og stelte for ham.

Da det ble kveld, brakte de til ham mange som hadde onde ånder. Han drev åndene ut med et ord og helbredet alle som var syke. Slik skulle det ordet oppfylles som er talt gjennom profeten Jesaja: Han tok bort våre plager og bar våre sykdommer.

For de av oss som går med smerter kan denne tekst være til trøst. Etter den mørke tid kommer det alltid en lysere. Bare snøen har lagt seg ordentlig til rette og kulden vært innom oss noen ganger vil dagene bli lengre. Og plutselig så er det vår på ny.

BERTIL JÖNSSON

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Biskoper viser vei

Biskopene i Nidaros bispedømme og i Luleå stift har begge ny samisk bispestav. Bispestaven i Nidaros skal være til bruk i det sørsamisk området. Biskopen i Luleå stift har i tillegg til bispestav fått ny bispekrud.

Dette er første gang at både Den norske kirke og Svenska kyrkan utsmykker sine biskoper med samisk kunst. Samisk tilstedeværelse i kirkelivet skal på denne vei komme tydeligere frem.

Biskop i Nidaros bispedømme Tor Singsaas tok sin stav i bruk første gang under gudstjeneste i Johkegaske i august. Det er kunstneren Jørn Magnus Rivojen fra Hemnes som har laget bispestaven på bestilling av biskop i Sør-Hålogoland bispedømme Tor B. Jørgensen.

SØRSAMISK ORNAMENTIKK

Bispestaven er overlevert Nidaros domkirke. Den vil bli

brukt i det sørsamiske området, som ligger under biskopen i Nidaros sitt tilsynsansvar. Bispestaven har graveringer med klassiske kristne symboler og sørsamisk ornamentikk.

Hans Stiglund er biskop i Luleå stift. Han har nå tatt i bruk den nye bispestaven sammen med en helt ny bispekrud.

Arbeidet med bispekruden startet allerede i 2013. Kunstneren Britta Marakatt-Labba har stått for både design og utforming. Hun har lagt vekt på den kristne symbolikken og brukt tradisjonelle materialer.

MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Internasjonal rett og arkeologi på kulturfestivalen

I tillegg til et bredt kulturprogram for store og små, hadde Raasten Rastah også i år flere foredrag på programmet. Urfolksrettigheter, kulturminneregistrering og samiske stedsnavn var tema.

Michaela Peyton fra Oxford åpnet seminaret og presenterte svakheter hun har funnet i undersøkelser av for eksempel FNs erklæring om urfolks rettigheter og ILO 169.

Problemene omhandler hovedsaklig forsiktige og diffuse formuleringer som gjør at statene for enkelt kan tolke paragrafene eller se bort fra deler avtalene uten at det har noen videre konsekvenser. Peyton mener avtalene ikke gjør den jobben de sier de skal gjøre.

IKKE KONSEKVENT NOK

– Flere av formuleringene i paragrafene til FNs erklæring gjør det svært vanskelig å bevise eierskap til landområder. Bevisbyrden ligger på samene, forklarte Peyton.

Hun mener de eksklusive rettighetene samer skal ha faller bort på grunn av de uøyaktige formuleringene.

Spørsmålet videre ble hva som har skjedd etter at skandinaviske land forpliktet seg til de ulike avtalene. Norge ratifiserte ILO-konvensjonen i 1990 og FNs erklæring ble antatt av medlemslandene i 2007. Sverige på sin side har ikke ratifisert ILO-konvensjonen.

LANGT STYKKE IGJEN

– Følger landene alltid reglene? Nei, det tror jeg ikke, svarte Peyton.

Hun tviler på at signeringen av dokumentene har vært noen garanti for at landene skal arbeide for urfolksrettigheter. Hun legger til at Norge er et såpass rikt land at vi ikke har noen problemer med å betale

Mattis Danielsen avsluttet dagens seminar med en presentasjon av nye kulturminnefunn i Guevtele.

bøter for å bryte enkelte punkter i konvensjonen, snarere enn å jobbe mot å holde avtalen.

– Vi har ennå et langt stykke igjen før vi er i mål med urfolks rettigheter, sa Peyton.

FINN-NAVN

Neste tema på programmet var gamle stedsnavn og benevninger i Tjæhkere sijte. Næjla Joma har i flere år undersøkt og sammenlignet norske stedsnavn med samiske stedsnavn i områdene midt i Nord-Trøndelag.

Han har fått støtte fra Saemien Sijte til prosjektet, og har under de tre årene han har arbeidet med det avdekket mellom 500 og 700 stedsnavn med sannsynlig samisk opprinnelse.

Et sikkert tegn på at navngivingen har hatt noe med samer å gjøre, er forstavelsen "Finn", som i Finnvollan, Finnloftet eller Finnstien.

STEDSNAVN

– Navn endrer seg over tid, og "Finn"-stavelsen eller andre ord som indikerer samisk opphav i stedsnavnene forsvinner eller blir bortforklart, fortalte Joma.

Han la til at det samiske som regel har blitt sett bort fra når

Vi har ennå et langt stykke igjen før vi er i mål med urfolks rettigheter, sa Michaela Peyton.

historikere har diskutert opphavet til ulike navn.

Men det er ikke bare navnet som kan gi viten om samisk innflytelse, ifølge Joma. Naturlig nok finner man ofte arkeologiske spor etter aktivitet fra samer i de områdene som har navn etter samene.

NYE FUNN AV KULTURMINNER

Og skal man tro de som vet, så dukker det stadig opp nye tegn på aktivitet fra samer, også lenger sør.

Mattis Danielsen fra Røros er arkeolog og avsluttet dagens seminar med en presentasjon av nye kulturminnefunn i Guevtele. Undersøkelsene har gått over tre sesonger, og gruppen har lett etter kulturminner rundt Gåebrien Sijte, fra Langen i vest til svenskegrensa i øst.

Områdene har ikke vært mye undersøkt før, og så langt har de funnet 135 nye kulturminner, i tillegg til de 15 som man visste om fra før. For å finne stedene lette de etter erfaring og intuisjon. Prosjektet er ikke helt avsluttet ennå.

LEDE TIL MER KUNNSKAP

– Det har vært veldig vanskelig for akademikere å innrømme at slike funn kan ha noe med samer å gjøre, men et jakt- og fangstfolk er det i alle fall snakk om, sier Danielsen og viser bilder av spor etter ildsteder, boplasser og beingroper.

Danielsen håper at prosjektet skal lede til mer kunnskap om samisk historie, også lenger sør i Rørosområdene.

TEKST OG FOTO:
LINA S. JØNSSON

Ajlin Jonassen Kråik (Järpen), Lena Persson (Prahke), Anne Rustad (Prahke) jñh aavodeminie, gærja hov riejrjes. Dah golme nyjsenæjjah ektesne barkeme gærjam dorjeme.

Vytnesjæjja Lena Persson gærjam tjaaleme. Vuesehnte jñh buerkeste guktie årjelsaemien novhtekkh gáaroeh.

Lena Persson eadtjohke vytnesjæjja. Dñhte tuhtjie vihkeles daam aerpievuekiem vaarjelidh. Dellie eelki jeatjah gaameh-gáarojh gihtheadidh. Gellie jaepieh Lena "tjöönghkeme" dam maam liereme. Daan tjaktjen orre gærja riejrjes sjñdti. Dellie mijjeh aaj áadtjohbe lohkedh jñh lieredh!

DAERPIES NOVHTEKHKH

Dej beeli årjelsaemieh iktegisth novhtekkh gáaroegin. Eensi novhtekkh hov daerpies gosse tjáetskeme. Daelie saemieh maehtieh jeatjah gaamegh bovresne áestedh. Eah gan

novhtekkh dan vihkele goh aerebe. Læjhkan almetjh sijhtieh novhtekkh báetijen biejjien utnedh.

– Aerebe hov saemieh tjoerin bijvedh. Daelie gellie sijhtieh mijjen aerpievuekiem vaarjelidh jñh nænnoe stidh. Manne tuhtjem vihkeles mijjen gaameh-gáaromem eevtjedh, Lena soptsese.

TJAEBPIES VAARJUEJGUJMIE

– Gosse almetjh saemien vaarjoeh tsaakeme, dellie amma tjaebpies gaamegh aaj gaamedieh. Numhtie gellie sijhtieh novhtekkh utnedh. Luste gosse jñhtjeh maehtieh novhtekkh gáarodh, Lena jeahtha.

Lena gellie kuvsjh átneme. Dñhte vueptiesti ovmesse gáarome-vuekieh gáávnesieh. Fierhtene dajvesne

joehtsh goerh. Dennie gærjesne Lena ovmesse novhtekkh vuesehnte jñh buerkeste mehtie dajveste goere báata. Dñhte aaj tjaaleme giejnne satne soptsesamme.

GOLME NYJSENÆJJAH

Lohkije áadtje veeljedh guktie dam gærjam lohkedh, daaroen jallh årjelsaemien gielesne. Aajege beetnehvartieh ohtsedamme. Ajlin Jonassen Kråik gærjam jarkoestamme. Numhtie luste dejtie gieñh sijhtieh saemien gielem nænnoestidh. Anne Rustad lea guvvide jñh tekstide ektiedamme. Hijven vuejnedh guktie dñhte årjelsaemien tjaalehtjimmide nuhtjeme.

TEKSTE JñH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Bok om skomodeller

Aajege (2014, aajege.no) har gitt ut en ny bok, *Novhtekkh*. Forfatter Lena Persson har i flere år samlet inn stoff til boka. Boka beskriver ulike skomodeller fra det sørsamiske området. Boka er oversatt til sørsamisk av Ajlin Jonassen Kråik. Anne Rustad har stått for den grafiske produksjonen.

Orre gærja: Joekoen sjiehteles ryöjnesjæjja

Anne-Grethe Leine Bientie orre gærjam tjaaleme: Joekoen sjiehteles ryöjnesjæjja. Dñhte lea vaajese Jaahken bijre.

Jaahke, jallh Jakob Bendiksen gie 1800 láhkoen minngiegietjesne rekasovvi, onne gaertienisnie árooji. Gaertenen nomme Finnlia. Gærjesne Jaahke onne, jñh stoerre diedtem áadtjooji. Dñhte sov áerpenigujmie bijjene vaeresne ryöjnesji men vaajesen mietie oktegh jñh beapmohts sjñdti.

Gærjan vaajese lohkijem voerkele jñh eevre minngiegeatjan gieltegs. Dñhte tsiehkiem buerkeste maam jñjnjh saemien maanah jñh noerh damtjiej. Jeatjide vadta goerkesh guktie årjelsaemien maanaj jñh noeri aarkebiejjien lij jñh lea. Fierhten beajjetje

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Anne-Grethe Leine Bientie jñh Meerke Laimi Thomasson Vekteli aavoedægan, dej orre gærja lea bæjhkohtamme.

deahpadimmieh tjaelije tjaebpies gie-line buerkeste jñh lohkije maahta sov sjisjnjielisnie vuejnedh guktie dajve váájnoe. Seammasienten gieltegs vaajesem, ñh lohkije tjuara vielie lohkedh, jñh funterde guktie amma daate sjñdta. Jñh guktie Jaahkine gáarede.

Gærja aalka raajesinie mij lea dan

vihkeles: "Gijhtien dejtie gieñh vaajesh dejpeli saarmoejin jñh dejtie gieñh daenbien saarnoeh, guktie vaajesh mijjen lumnje jielieh." Sijhtem lissine gijhtedh dejtie gieñh vaajesidie tjaelieh jñh dejtie gieñh gærjine tjaebpies guvvejgumie olkese vedtieh.

Meerke Laimi Thomasson Vekterli dejtie tjaebpies guvvide guvvedi. Dñhte lea noere nyjsenæjja Raavrvihkeste Noerhte-Trööndelagesne. Daate lea sov voestes barkoe maanagærjaguvviedæjjine.

Daate gærja årjelsaemiengielesne maanide jñh noeride. Daate gærja sjiehteles gaajhkesidie gieñh lyjhkoeh buerie vaajesh lohkedh jñh aaj dejtie gieñh lyjhkoeh vaajesidie goltelidh gosse jeatjah reegkes gieñh dejtie luhkieh.

HELEN BLIND BRANDSFJELL

Bok om reingjeter

Anne-Grethe Leine Bientie og Meerke Laimi Thomasson Vekterli har sammen laget en bok: *Joekoen sjiehteles ryöjnesjæjja* (2014, idut.no) som handler om en skikkelig flink reingjeter. Anne-Grethe har skrevet en fengslende historie om Jaahke som drar ut og gjeter rein sammen med sine søsken. Meerke Laimi har illustrert boken med flotte bilder samstemte med teksten. Boken passer for alle, både dem som liker å lese en god bok og for dem som liker å høre en god historie bli fortalt.

Biskop Olof Bergqvists syn på samerna

Rasbiologiskt tänkande och stigmatisering av folkgrupper stod högt i kurs vid Luleå stifts bildande 1904. Stiftets förste biskop Olof Bergqvist (biskopstid 1904-1937) kom att ansluta sig till dessa tankegångar och låta dem påverka sin syn på stiftets två stora minoriteter, samerna och finnarna. Han framförde åsikter som i dag kan betraktas som rasistiska, men som vid denna tid ansågs som allmänt tankegods.

Det mesta kända av Bergqvists uttalanden är hämtat ur hans herdabrev 1904. Herdabrev hade en stor betydelse då de var biskopens instruktion till stiftets präster och läroverkslärare.

Bergqvist angav det som skulle bli bärande för hela "lapp ska vara lapp-politiken":

Hvad nomadlapparna angår, har erfarenheten gifvit vid handen, att det icke länder dem till fromma, om man söker bibringade dem någon högre civilisation. De böra få lära hvad de för sitt nomadiserande lif och sin renskötsel ha behof av att veta samt blifva undervisade i kristendomens grundsanningar. Men att drifva upp deras bokstavliga undervisning som de fasta folkskolorna meddela, vore att påskynda stammens utdöende såsom nomader och nyttiga samhällmedlemmar.

För mycket kunskap och kontakt med samhället skulle få som konsekvens att de nomadiserande samerna skulle dö ut. De skulle därför hållas isolerande från övrig befolkning.

VARNADE FÖR BLANDNING

Bergqvist tog sig som överhet rätten att bedöma hur samerna skulle se på sig själva, och han varnar för att de kunde mista sitt människovärde om de bebländade sig med andra folk eller blev bofasta.

Människovärdet knyts till den näring som Bergqvist ansåg vara bärande för den samiska kulturen och det samiska folket. De nomadiserande samerna var, enligt biskopen, de ursprungliga lapparna, vilket han framförde i sin memoarbok *Bland svenskar, finnar och lappar* 1939:

Givet är, att i dessa trakter en rasblandning så småningom uppstått. Svenskt, finskt och lapskt har blandat sig med varandra. Rasrenast äro nomadlapparna. Detta sammanhänger med deras ambulerande levnadssätt. Lapparna kunna ej taga gifte från den bofasta befolkningen, enär denna

Olof Bergqvist, målning, Luleå stift.

ej kan vänja sig vid det hårda nomadlivet. Gifter sig en lapp med en svensk eller finsk kvinna, blir familjen bofast. Samma förhållande om en svensk eller finsk man gifter sig med en lapsk kvinna.

Han kunde se att kulturpåverkan redan skett bland samerna, till förfång för dem:

Lapparna i de norra lappmarkerna äro mera ursprungliga och mindre kultiverade än Västerbotenslapparna.

Bergqvist var väl insatt i rastänkandet och dess följder, inte minst föreställningen att ett svagare genetiskt arv vid blandäktenskap förs vidare, en tanke som senare kom att bidra till tvångsteriliseringar bland förment svagare samhällselement:

De bofasta lapparna utgöra i Sverige mer än hälften av lappstammen. En del av dem är uppbländade med svenskt eller finsk blod och kallas för halvlappar. I regel ha de dock kvar mer av de lapska rasegenheterna än av de svenska och finska.

VILLE STÄRKA KOLONISATIONEN

I det stora bildverket *Lappland* 1908, som syftade till att stärka

kolonisationen av norra Sverige, beskriver Bergqvist samerna som ett underlägset lydfolk:

Liksom lapparna inte spelar någon politisk roll utåt, ha de icke heller ägt någon förmåga att taga några avgörande initiativ till utveckling av sina inre förhållanden. Denna lilla kultur de äga ha bibragts dem utifrån d.v.s. från de folk vilka de kommit att lyda.

Själva ha de alltid spelat en tämligen passiv roll och funnit sig i de anordningar som "överheten" till deras fromma vidtagit.

Intressant är att Herman Lundborg använder sig av citatet i förordet till sin bok *The race biology of the Swedish lapps. Part 1* 1932. Det är i denna bok rasbiologiska institutets resultat av skallmätningar bland Sveriges samer redovisas. Herman Lundborg (chef för rasbiologiska institutet i Uppsala) tog till sig Bergqvists tankar i sin rasbiologiska forskning.

Ett annat exempel där biskops Bergqvists åsikter kom att påverka den rasbiologiska argumentationen kan vi se i Rolf Nordenstrengs artikel *Finnar och lappar* i boken *Rasfrågor i modern belysning* 1919 där Nordenstreng slog fast:

Den lapska rasen kan knappast räknas bland den högre. Den är tvärtom en efterbliven utvecklingsform av människan.

Bergqvist hade redan i sin nomadskolutredning 1909 i motiven angett följande:

Enär lapparnas barn vanligen äro något sent utvecklade torde

skolplikten ej begynna förrän under 8:e lefnadsåret.

TALADE FÖR RASBIOLOGI

Biskop Bergqvist var också riksdagsman, representerade Nationella partiet, ena parten i bildandet av högerpartiet, moderaternas föregångare. Vid riksdagsdebatten i första kammaren 18-19 mars 1930 talade han sig varm för den rasbiologiska forskningen:

Jag har en viss känsla att den här rasbiologiska forskningen har och kan få stor betydelse för vårt folk.

Tre år senare låg det ett förslag i riksdagen om att skära ned på verksamhet vid rasbiologiska institutet, utan att man först hade genomfört någon undersökning av dess resultat.

Den 9 mars 1933 klagade Bergqvist i riksdagsdebatten. Han fann det "anmärkningsvärt" att medelstillelningen till husdjursförädling var dubbelt så stor som vad rasbiologiska institutet hade att röra sig med, eftersom "Rasbiologiska institutets verksamhet i allmän principell betydelse för folket måste prioriteras framför både växt- och djurförädling".

FRAM I LJUSET!

Det måste få komma fram i ljuset att män i kyrkans led varit ledande och tagit aktiv del i den rasbiologiska forskningen i Sverige.

Olof Bergqvist var biskop. Som sådan hade han ett övergripande inflytande på allt som rörde samiska frågor inom Luleå stift. Hans inflytande kom att bli mycket stort även utanför stiftets gränser.

Han kom att utreda det som skulle bli nomadskolan 1913, vilken bidrog till splittring mellan renskötande och icke renskötande, som i sin tur kom att påverka lagstiftningen gällande samerna. Mer om det i kommande nummer av *Daerpies Dierie*.

ERIK-OSCAR OSCARSSON

Saemien Sijten kultuvrefoente

Mijjeh vadtesi ávteste gijhtebe
Saemien Sijten kultuvrefoentese
Inger Magdalena Joma, Per Gustav Kråik,
Tomas Larsen, Ebba Westerfeld j'ih
Leif Arnold Dunfjelden juvlemen
sjiekenisnie.

Saemien Sijtes kulturfond

Vi takker for gaver til Saemien Sijtes
kulturfond i anledning
Inger Magdalena Joma, Per Gustav Kråik,
Tomas Larsen, Ebba Westerfeld og
Leif Arnold Dunfjelds begravelse.

Fler samiska texter finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift
(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se
(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

www.samiskmenighet.no

GÆRJAH

Sørsamisk bokbuss / Åarjelsaemien gærjabusse

Bokbussen kjører sine faste kjøreruter i Sverige og Norge også i 2015, med oppstart rett over nyttår.

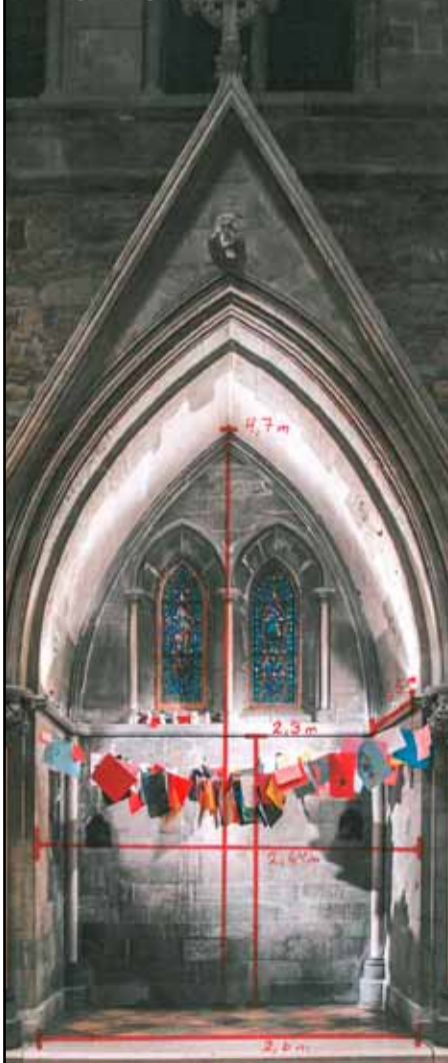
Vi ønsker nye og gamle lånere velkommen!

For kjøreruter / Naemhtie vuaja:

Se vår hjemmeside www.nfk.no/gsj, eller ring
+47 75 18 41 70 / +47 917 04 466.

Velkommen! / Buerie bæteme!

Utlysning av konkurranse

Utsmykking med samisk preg i Nidaros domkirke

Samisk menighet i sørsamisk område i samarbeid med Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeid (NDR) lyser ut en åpen konkurranse der deltakere leverer inn idéutkast til samisk utsmykking i Nidarosdomen. De innleverte utkastene vurderes av en jury oppnevnt av Samisk menighetsråd og NDR.

Det kåres én vinner som får en pris på kr 10 000. Som en del av hundreårsjubileet for det første samiske landsmøtet i februar 2017 ønsker man utsmykking som tar utgangspunkt i sørsamisk kultur og tradisjoner og blir et "samisk uttrykk" i domkirka. Det er naturlig at utsmykkingen tar utgangspunkt i det sørsamiske ettersom domkirka ligger i det sørsamiske område.

Utsmykkingen plasseres i en åpen nisje i domkirkens søndre tverrskip. Det har i sin tid stått et alter her, men nisjen er i dag åpen. Nisjen har øverst to glassmalerier av Gabriel Kielland, og er omrammet av en gotisk bue. Se foto med angitte mål. En ser for seg at dette "rommet" får en utsmykking eller alter som gir kirkerommet et "samisk avtrykk". Nidaros domkirke er et fredet kulturminne. Et hvert forslag til endring av kirkerommet skal godkjennes av Riksantikvaren. Utsmykning skal være permanent og må "samhandle" med kirkens øvrige utsmykkingselementer. NDR, biskopen og Samisk menighet i sørsamisk område er positive til å gå inn i en dialog med den kunstneren som blir valgt. Det må fremgå klart av innsendt utkast om hvordan en ser for seg utsmykkingen.

Følgende opplysninger må også gis:

- valg av form, materiale, størrelse, håndverksmessige utførelse, symboler/ornamentikk
- montering i kirkerommet og eventuelt behovet for lyssetting
- skisse/modell med angitt målestokk og størrelse
- redegjørelse for valg av symbolbruk/ornamentikk
- budsjett/prisanslag for materialkostnader, ferdigstilling og montering.

Spørsmål om befaring av området, fredningsvedtekter og andre aktuelle forhold: avd.dir. Marie Louise Anker, tlf. 739 80 800 eller 415 31 575, e-post: postmottak.ndr@kirken.no.
Spørsmål om konkurransen: leder i Samisk menighets utsmykkingskomite, Maja Dunfjeld, mobil: 413 32 282, e-post: dunmaja2@online.no.

Ideskissene må ikke merkes med navn eller signatur som kan røper hvem innsenderen er, men opplysninger om kunstnerens navn, adresse og kontaktinformasjon legges ved forslaget på eget ark.

Bidraget merkes "Samisk utsmykning" og må være levert innen **2. februar 2015** til: Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, Bispegata 11, 7012 Trondheim, e-post: postmottak.ndr@kirken.no.

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Ordförande: Sylvia Sparrok, tel 0647-352 40.

e-post: syllan3@hotmail.com

Handläggare för samiska frågor: Kaisa Huuva, Svenska kyrkan,

751 70 Uppsala, tel 018-16 95 00,

e-post: kaisa.huuva@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Kontakt: Gabrielle Jacobsson, Samiskt resurs- och utvecklings-

centrum i Härnösands stift, Byevägen 7, 830 04 Mörsil,

tel. 076-119 19 48, e-post: gabrielle.jacobsson@svenskakyrkan.se.

Samiska krisnätverket

tel: 063-10 12 30 fredagar och söndagar mellan klockan 20 och 24.

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Tore Johnsen,

postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, telef 23 08 12 00,

e-post: tore.johnsen@kirken.no.

Leder: Anne Dalheim

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:

Linn Ellen Bientie Sivertsen

Saemien åålmegeaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no

epost: monica.kappfjell@kirken.no

Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Oddvin Leine Bientie, Nils Tonny Bransfjell,

May Jönsson og prest Einar Bondevik.

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegea beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, telef 993 49 477,

Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid

e-post: monica.kappfjell@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 539 02

e-post: prest@samiskmenighet.no

Diakonarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,

e-post: diakon@samiskmenighet.no

Leder trosopplæring: Toamma Bientie

Vikar: Margrethe Kristin Leine Bientie

Solvang, 7370 Brekkebygd

mobil: 412 88 227, e-post: meerke@kirken.no

Ny bok: *Smutsiga miljarder*

Arne Müllers bok *Smutsiga miljarder. Den svenska gruvboomens baksida* (Ord&Visor förlag 2013) ger för första gången en samlad bild av miljöproblem som svenska gruvor orsakar. Det är en, vad jag kan se, balanserad men förskräckande läsning – viktig när gruvprosjekten står på rad och förhopp-

ningarna om nya arbetstillfällen får politikerna att blunda för allt som luktar problem. Författaren, som är redaktör och journalist vid SVT i Umeå, skissar tre alternativa förstälser av gruvverksamhet i dag och möjliga framtider.

URBAN ENGVALL

Spesiell avskjedsgave

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Da prest blant sørsamer, Bierna Leine Bientie, sluttet i tjenesten, fikk han en spesiell gave fra folket i Voengel Njaarke. "Du kan komme til oss når det er slakt og hente deg en matrein", var beskjeden fra Betty Kappfjell. Høsten kom og slakt ble det. Reineier Næjla Kappfjell sto for slaktinga. Jon Nils Hendrik Kappfjell var medhjelper. Bierna var meget fornøyd.

Daerpies Dierie

Sydsamisk kirkeblad • Sydsamisk kyrkoblاد

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge

Telefon (mobil): 0047 474 539 02

e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör och ansvarlig utgivare:

Einar Bondevik, adress ovan.

Biträdande redaktör Urban Engvall,

Brån 101, 870 32 Ullånger, tel 070-344 08 82,

E-post: urban.engvall@svenskakyrkan.se

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Prenumeration under 2015: 140 kronor.

Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration

Prenumerations- och adressfrågor hanteras av

tidningens distributör Nordic Gateway,

e-post: produktion@nordic-gateway.se

Grafisk form & repro:

Berling Press AB.

Tryck: V-TAB, Örebro.

Texter och bilder till nummer 1 2015 av Daerpies Dierie skickas senast 4 februari till urban.engvall@svenskakyrkan.se

Om att stödja ILO 169

Hur kan man göra andakt, läsa bibel, be? Förväntar sig Gud att jag närmar mig som ett nyfött barn, ett blankt papper? Eller får jag komma med hela min vardag?

Om jag tror att Gud skapat och fortsätter skapa, är det här med blankt papper en omöjlighet. Skapelsen är ju allt som finns, alltid. Eller kanske hellre: Skaparen är närvarande och skapar i allt som finns.

Så jag kommer med hela min erfarenhet, allt som tynger och allt som lyser.

Har du läst ledaren i den här tidningen? Då har du sett vad som, bland mycket annat, tynger en person som Sylvia Sparrock just nu: kyrkans nej till att verka för ett ratificerande av ILO 169 om urfolkens rättigheter, kyrkans upprepade nej.

Sylvia är språkmänniska och verksam vid Sametingets språkcentrum i Östersund. Hon är också ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan. I dag

kan det kännas som dubbla lojaliteter som inte självklart sammanfaller.

– Jag kommer ihåg när kyrkan förra gången sa nej till att stödja ILO 169. Det var en stor besvikelse för många samer och andra. Hur skulle man kunna ha fortsatt förtroende för en kyrka som inte, även när det bränner till, välkomnar alla och står på de svaga sida, säger Sylvia.

Oket som tyngde dem, stången på deras axlar, förtryckarens piska bryter du sönder. Våldet ska bli stort, fredens välsignelser utan gräns. Det ska befästas och hållas vid makt med rätt och rättfärdighet.

Ord från Jesaja 9:1-7, som också hör till julens texter, förbådande vidden av det nya som ska komma.

– Till kyrkans angelägenheter – när det gäller relationen till samerna – hör att bekräfta det förgångna och göra bot och bättring, säger Sylvia. Att verka för en ratificering av ILO 169 vore att ställa upp för vårt urfolk

på ett grundläggande och gediget sätt. Dessutom har frågan ett stort symbolvärde.

Hur kan man som aktiv same hantera kyrkligt engagemang?

– Jag har ofta haft anledning påminna mig själv om varför jag är med i Samiska rådet i Svenska kyrkan, trots kyrkans delaktighet i kolonisering, rasförtryck, marginalisering.

Då brukar hon fundera på hur det skulle sett ut om samer inte alls fanns med i alla sammanhang och på alla samhällsnivåer, trots att de ofta tvingas känna att det inte tjänar något till?

– Just nu arbetar vi fram en vitbok om relationen mellan samerna och kyrkan. Det är en del i försoningsarbetet. Historien av osynliggörande och diskriminering får inte upprepas. Jag vill se förändring och förbättring – och därför jobbar jag på, säger Sylvia Sparrock.

URBAN ENGVALL

Jeesuse Nasareten synagogesne

¹⁶ Jeesuse Nasaretese bööti gusnie byjjenamme jih guktie åvtesne sabbaten synagogese veedtsi. Dellie tjuedtjele, ¹⁷ profeeten Jesajan gærjeste lãhka. Gosse dam rihpeste dam sijjiem gaavna gusnie tjaalasovveme:

¹⁸ Åejvien voejkene mannine, juktie mannem bãdtjadamme buerie saerniem giefies almetjidie saarnodh. Mannem stilleme saarnodh dah gieh faangkegãetesne edtjeh luajhtasovvedh, dah tjelmehts vuejnedh jih dah gieh boelvestalleme lutnjestovvedh ¹⁹ jih Jupmielistic aarmoejaepiem åadtjodh.

²⁰ Gærjam giebrele jih deannerasse vadta jih tjihkede. Gaajkhk almetjh synagogesne Jeesusasse vuartasjeh. ²¹ Dellie jehta: "Daan biejjien dijese sjidteme guktie tjaalasovveme." ²² Jeesusem heevehtieh jih bããhperieh dehtie buerie saerneste.

(Lukasen vaentjele/Evangeliet etter Lukas 4,16-22A)

Psalm på trettandedag jul

Se solen stiger som i bön och målar Vigelns högsta krön med sina gyllne strålar. Du barn som ljuset till oss bär, tack att du kommit oss så när bland vinterfjäll och vålar.

De vise männen fann sin fröjd. Vi går i deras efterföljd till stallet i vårt hjärta. Där blir Guds kärlek uppenbar, som frälsning åt oss alla har och kostat korsets smärta.

Vi sjunger dig vårt lov och pris med vinden över Rogens is. O Krist följ oss på färden. Hjälp att vi ser vår bror i nöd, som saknar hem och dagligt bröd. Sänd oss som ljus i världen!

(Melodi Sv.ps. 200)

BO LUNDMARK

Noerh giëh voestes aejkien gaavnesjin. Garrah-bieleste: Nico Forsberg (Mora), Ida Forsberg (Mora), Johan Bergkvist (Jämsmässholmen), Sunna Rensberg (Sörvattnet), Tone Staffansson (Idre), Julia Esbjörnsdotter (Funäsdalen), Julia Rensberg (Mora), Daana Rensberg (Mora) jìh Andreas Dyrøy (Funäsdalen).

Sáminuorran noerh tjåanghkenieh

Sáminuorran mielen mietie: vihkeles ráakedidh. Don gijren orre projekte eelki: saemien noerh edtjeh jijnjeben aejkien ráakedidh.

Sáminuorra daajra magkerh dáeriesmoerh saemien noeride. Stuerebe vaejviej báatsoe-burrie- noeride goh jeatjah noeride siebriedahkesne. Sáminuorra sijhti lihkebe sov lihtsegidie árrodh, goh dáarjege dejtie, dan gaavhtan daate projekte eelki.

NOERH GAAVNESJIN

Fierhte dajve edtji göökte ráakedimmieh öörnedh. Sunna Rensberg akte daejstie öörnij-

istie Jiemhten/Herjedaelien jìh Eajran dajvesne. Göökte ráakedimmieh lin Staaresne "Multichallenge"-sne, mij stoerre spiele- jìh stáakedimmie-sijjie.

Noerh giëh 10-13 jaepien báeries, fierhten aejkien, böötin leejjemebijline Bienjedaeleste vovejien. Numhtie noerh debpede meehtin aaj báatedh.

EKTESNE STÁÁKEDIN

Dah byöpmedin jìh stáákedin, "laserdom"-em spealadin jìh

gokart-em vööjin. Minngemes aejkien dellie "Boda Borg"-em darjoejin, desnie edtjin dáehkine barkedh ovmesseie laavenj-asside buektiehtidh.

– Stáákedidh, hijven vuekie mijjide. Numhtie maechtebe jeatjah noeride damtesadtedh jìh orre voelph áadtjodh, Sunna Rensberg jeahta.

BUEREBE MURRIEDIDH

Dan tjaktjen dle projekte orreje. Daelie Staaren tjielte

dejtie ráakedimmide aajhtseme. Anna Kråik Åström saemien unnebelåhkoe-barkije Staaren tjieltesne. Díhte háhkesje daageres ráakedimmieh jáerhkieh. Dellie saemien noerh giëh Staaresne ároeminie edtjeh buerebe murriedidh.

TEKSTE JÌH GUVVIE:
TONE STAFFANSON

Sáminuorras ungdomsträffar

I våras startade Sáminuorra ett nytt projekt för att ge samiska ungdomar möjlighet att träffas oftare i regional och lokal regi. I

Östersund anordnades två träffar på Multichallenge, där de gjorde aktiviteter tillsammans för att lära känna varandra

bättre. I höst avslutas projektet. Nu har Östersunds kommun uppmärksammat detta. De har förhoppningar om att kunna

fortsätta anordna ungdoms träffar. Målet är att ungdom ska trivas bättre i Östersund.